

De Belgische overgang naar het gemeenschappelijk eurobetalingsgebied : SEPA (Single Euro Payments Area)

J. Vermeulen
A. Waterkeyn

1. Inleiding

Ongeveer een jaar geleden werd het operationele startsein gegeven voor SEPA, de « Single Euro Payments Area » of de unieke eurobetaalruimte. Sedert 28 januari 2008 kunnen immers over het hele SEPA-gebied Europese overschrijvingen worden gebruikt om betalingen te verrichten.

SEPA heeft als hoofddoelstelling de verdere financiële integratie in Europa te bewerkstelligen, meer bepaald in het vlak van girale betalingsdiensten en betaalsystemen. Deze doelstelling en de belangrijkste actoren ervan, werden uitvoerig beschreven in het artikel « Het gemeenschappelijk eurobetalingsgebied: SEPA (Single Euro Payments Area) » in het Economisch Tijdschrift van september 2007. In dit artikel wordt de sedertdien geboekte vooruitgang van het SEPA-project beschreven. De finale doelstelling van SEPA bestaat erin de

economische actoren (ondernemingen, consumenten en overheidsdiensten) over het hele SEPA-gebied⁽¹⁾ de mogelijkheid te bieden even vlot en even veilig en efficiënt betalingen te laten verrichten als thans het geval is binnen de grenzen van één land. Bovendien moeten de betalingen overal kunnen gebeuren binnen een zelfde reglementair kader waarin alle actoren soortgelijke rechten en plichten hebben. Het Europees Parlement en de Europese Raad zorgden in dit verband voor een Europese richtlijn betreffende de betaaldiensten in de interne markt (de Richtlijn⁽²⁾), die tegen november 2009 in nationale wetgeving moet zijn omgezet.

De overgang naar SEPA is een proces waarbij de huidige nationale betaalinstrumenten geleidelijk worden vervangen door gestandaardiseerde Europese instrumenten.

Voor de overschrijvingen en domiciliëringen werden Europese instrumenten ontwikkeld, enerzijds, en voor de betaalkaarten werd een algemeen raamwerk gecreëerd, anderzijds. Het ontwikkelen van de standaarden voor deze betaalinstrumenten en de organisatie van de overgang naar SEPA worden in hoge mate bepaald door de banksector. Hiertoe werden Europese en nationale interbancaire overlegorganen opgericht. Ook werden er structuren opgezet ten behoeve van een ruimere maatschappelijke dialoog over SEPA en over de wijze van invoering ervan. De organisatiestructuren van waaruit de overgang naar SEPA in België wordt georganiseerd, zijn het « Steering Committee over de toekomst van de betaalmiddelen » en het interbancaire SEPA-Forum⁽³⁾.

(1) Tot het SEPA-gebied behoren de landen van de Europese Unie (EU) plus IJsland, Liechtenstein, Noorwegen en Zwitserland. Van een aantal gebieden wordt aangenomen dat ze tot de EU behoren (krachtens artikel 299 van het Verdrag van Rome). Het betreft de Franse overzeese departementen (Martinique, Guadeloupe, Frans-Guyana en Réunion), Gibraltar (Verenigd Koninkrijk), de Azoren en Madeira (Portugal), de Canarische Eilanden (Spanje) en de Ålandseilanden (Finland). Vijf van die gebieden hebben een eigen ISO-landencode. In totaal zijn er dus zesendertig ISO-landencodes mogelijk in SEPA. Een transactie wordt enkel beschouwd als een SEPA-transactie indien ze plaatsvindt tussen twee banken waarvan de Bank Identifier Code (BIC) een van die zesendertig ISO-landencodes bevat.

(2) Richtlijn 2007/64/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 november 2007 betreffende betalingsdiensten in de interne markt tot wijziging van de Richtlijnen 97/7/EG, 2002/65/EG, 2005/60/EG en 2006/48/EG, en tot intrekking van Richtlijn 97/5/EG.

(3) Het Steering Committee publiceert conform zijn opdracht die bestaat in het volgen en begeleiden van de economische actoren bij hun overgang naar SEPA, geregeld een vooruitgangsrapport. Dit artikel is gebaseerd op het « Tweede vooruitgangsrapport over de migratie naar SEPA in België » dat begin maart 2009 werd gepubliceerd onder de auspiciën van het « Steering Committee over de toekomst van de betaalmiddelen ». Tweede vooruitgangsrapport van de overgang naar SEPA in België, maart 2009, http://www.nbb.be/DOC/ts/Products/PaymentSystems/SEPA/NL_MoBmaart2009.pdf.

In het eerste overlegorgaan zijn alle economische actoren vertegenwoordigd (de banksector, de bedrijven, de consumentenverenigingen en de overheidsdiensten). Dit Steering Committee, onder voorzitterschap van de Gouverneur van de Nationale Bank van België, brengt de betrokken partijen samen om in België de overgang naar SEPA zo efficiënt mogelijk te organiseren. Het interbancaire SEPA-forum organiseert het overleg binnen de banksector, die een hoofdrol speelt bij het ontwikkelen van de nieuwe betaalinstrumenten.

De invoering van de Europese overschrijving begin vorig jaar verliep zeer geleidelijk. Dat was een bewuste keuze ter wille van, met name, een vlekkeloze technische overgang.

De economische actoren zijn nog niet verplicht de nieuwe overschrijving te gebruiken en voor de eindgebruikers blijft deze eerste fase voornamelijk vrijwel onzichtbaar. In de loop van dit jaar zal het overgangsproces naar SEPA verder worden uitgebouwd, zoals verderop in dit artikel wordt toegelicht.

Hoofdstuk 1 beschrijft de start van SEPA aan het begin van 2008, alsook de verdere planning voor de verschillende Europese betaalinstrumenten. Hoofdstuk 2 behandelt de invoering van SEPA op het interbancaire niveau en uit de volgende hoofdstukken blijkt de situatie bij de voornaamste andere actoren. Eerst en vooral wordt de stand van zaken in de overheidssector toegelicht. De overheidsdiensten hebben immers als eerste de overgang naar SEPA aangevat door in hun betalingsverkeer de Europese overschrijving in te voeren. Vervolgens worden de situatie en de planning van de bedrijven onder de loep genomen. In de daaropvolgende hoofdstukken wordt de positie van de consumenten in het algemeen besproken en wordt een overzicht geboden van de rond SEPA gevoerde communicatie.

2. Operationele start van SEPA in België

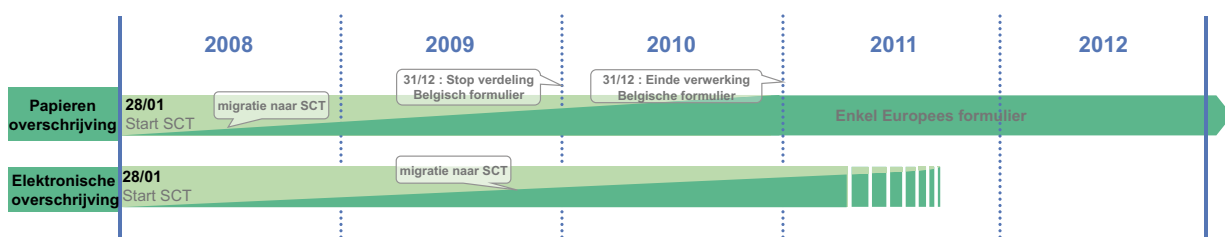
2.1 Invoering van de Europese overschrijving (SEPA Credit Transfer of SCT)

Zoals gepland, ging SEPA op 28 januari 2008 van start in de SEPA-landen: de 27 landen uit de Europese Unie (EU) plus Zwitserland, Noorwegen, IJsland en Liechtenstein. Het eerste betaalinstrument dat een SEPA-versie kreeg, was de overschrijving: de SEPA-overschrijving die in België gemakshalve de naam «Europese overschrijving» meekreeg. Sedertdien kunnen bankklanten in België de Europese overschrijving uitvoeren via hun banken, daarbij gebruik makend van de verschillende traditionele kanalen om hun overschrijvingen aan te leveren. Dit wil zeggen dat er niet langer een verschil bestaat tussen een nationale overschrijving (b.v. van een ingezetene in Antwerpen naar een ingezetene in Luik) en een in euro luidende grensoverschrijdende overschrijving in het SEPA-gebied (tussen een Belgische ingezetene en een ingezetene van een van de 30 andere landen uit het SEPA-gebied).

Dit betekent ook dat de benaming «internationale overschrijving» sedert 28 januari 2008 voorbehouden is voor een overschrijving van een Belgische ingezetene naar een land buiten het SEPA-gebied (buiten de 31 landen).

Deze start verliep probleemloos. De aangeboden Europese overschrijvingen werden binnen de banken en de interbancaire systemen correct verwerkt.

In het bancaire overgangsplanning wordt uitgegaan van een overgangperiode van drie jaar. Tijdens die periode moet de huidige nationale overschrijving in de mate van het mogelijke worden vervangen door de Europese. In dit verband zetten de banken begin volgend jaar reeds de verspreiding van het huidige nationale papieren overschrijvingsformulier stop. Omstreeks eind 2010 zal het volledig verdwenen zijn.

Het plan houdt er rekening mee dat binnen een periode van drie jaar na de start van SEPA, dus vóór 31 december 2010, alle klanten zullen overstappen naar de Europese variant van de overschrijvingen (zie schema). Voor het Europese overschrijvingsformulier wordt een kortere overgangperiode beoogd; het streefdoel is dat formulier tegen eind 2009 algemeen te gebruiken. Vanaf begin 2010 zullen de banken hun klanten geen Belgische formulieren meer leveren, maar in de loop van 2010 zullen die formulieren wel nog door de banken worden aanvaard en verwerkt.

Het verschil tussen een Belgische, nationale papieren overschrijving en een Europese overschrijving bestaat vooral hierin:

- de gegevens betreffende de opdrachtgever en de begunstigde worden niet langer naast, maar onder elkaar geplaatst;
- het verplicht gebruik van het internationale bankrekeningnummer (IBAN⁽¹⁾ – International Bank Account Number) voor zowel de rekening van de opdrachtgever als de rekening van de begunstigde;
- het verplicht invullen van de naam van de begunstigde;
- de kleur van het formulier is roder dan het roze van het « Belgische » formulier.

Voor de burger bestaat het belangrijkste verschil tussen de Belgische en Europese overschrijving in het gebruik van het IBAN-rekeningnummer.

De burger zal merken dat het overschrijvingsformulier in de meeste gevallen reeds grotendeels is ingevuld door de schuldeiser, zodat de naam van de begunstigde (een nieuwe verplichting) reeds op het formulier voorkomt en dus geen probleem vormt voor de betaler. De belangrijkste nieuwigheid voor de burger ligt in het feit dat hij, in de zone voor de opdrachtgever, zijn eigen rekeningnummer moet invullen in IBAN-formaat. Wat het internetbankieren betreft, is het opgeven van het rekeningnummer als opdrachtgever overbodig en moet enkel het rekeningnummer van de begunstigde in IBAN-formaat worden ingevuld.

De migratie van de nationale overschrijving naar de unieke Europese standaard ging zeer geleidelijk van start.

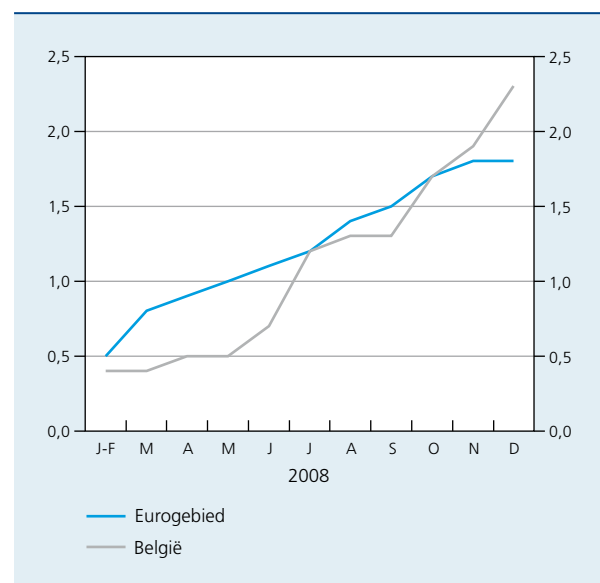
(1) Het International Bank Account Number bestaat uit een code BE (de landencode) gevolgd door een dubbelcijferig controlegetal, dat wordt gevolgd door het vertrouwde Belgische rekeningnummer. Het IBAN-rekeningnummer is vier posities langer en staat vermeld op ieder bank- of postrekeninguittreksel. Het wordt weergegeven in een gestructureerde vorm van 4 x 4 posities. Bij eventuele vragen over het IBAN-rekeningnummer, kan de burger steeds terecht bij zijn bank- of postkantoor.

In januari 2008 was het volume Europese overschrijvingen zeer beperkt; tijdens de daaropvolgende maanden breidde het zich zeer geleidelijk uit. Over een periode van een jaar is het Belgische volume van Europese overschrijvingen geëvolueerd van 0,4 pct. naar 2,3 pct. van het totale aantal overschrijvingen. Deze trend sluit volledig aan bij de invoering in de andere landen. Er werd bewust geopteerd voor een voorzichtige opstartfase waarbij de bankklanten zelf kiezen wanneer ze op de Europese betaalinstrumenten wensen over te gaan. Dit beperkt het risico op onderbrekingen in de bancaire systemen en stelt de ondernemingen en overheidsdiensten in staat hun systemen geleidelijk om te schakelen naar de SEPA-standaarden.

De onderstaande grafiek toont een vergelijking tussen de volumes van Europese overschrijvingen die verwerkt werden door het Belgische detailbetalingssysteem (Uitwisselingscentrum en Verrekening – UCV) en de geaggregeerde volumes van de belangrijkste Europese detailbetalingssystemen in het eurogebied.

Ook in de rest van Europa startte de invoering van de Europese overschrijving op een zeer laag niveau en evolueerde slechts traag in de daaropvolgende maanden. De relatief sterke stijging in december 2008 was in België te danken aan het effect van de start van de overheid in het laatste kwartaal van 2008 (zie hoofdstuk 4).

GRAFIEK 1 TRANSACTIES IN SEPA-FORMAAT (2008)
(procenten van het totale aantal overschrijvingen)

Bronnen: Europese Centrale Bank (ECB) en UitwisselingsCentrum en Verrekening (UCV).

Op 2 februari 2009 is een lichtjes aangepaste versie van de Europese overschrijving ingevoerd, wat vermoedelijk geen impact zal hebben op de volumes van het gebruik van de Europese overschrijving.

De verschillen ten opzichte van de eerste versie van de SCT zijn eerder beperkt en hebben betrekking op het toevoegen van nieuwe (optionele) velden voor de betaler en de begunstigde, indien die niet dezelfde partijen zijn als de respectieve rekeninghouders. De burger, als opdrachtgever, en de ondernemingen of overheden, als begunstigden, zullen deze supplementaire velden derhalve kunnen aanvullen. Deze optionele velden zullen echter enkel beschikbaar zijn wanneer gebruik wordt gemaakt van sommige elektronische versies van de Europese overschrijving. Het papieren overschrijvingsformulier zal de optionele velden niet bevatten.

2.2 Invoering van de Europese domiciliëring (SEPA Direct Debit of SDD)

Anders dan met de overschrijving, is men met de Europese domiciliëring (SEPA Direct Debit of SDD) nog niet van start gegaan.

De geplande lanceringsdatum voor de Europese domiciliëring is door de banksector op Europees niveau gelijkgesteld met de datum waarop de Richtlijn voor betaaldiensten moet zijn omgezet in nationale wetgeving, namelijk 1 november 2009. Deze Richtlijn creëert binnen Europa een eengemaakt juridisch kader. De Richtlijn heeft vooral een impact op de domiciliëringen aangezien dit betaalinstrument fundamenteel verschillend is van bijvoorbeeld overschrijvingen, meer bepaald qua rechten en verplichtingen van de verschillende betrokken partijen (banken, schuldeiser, schuldenaar). De Richtlijn werd op 24 april 2007 door het Europees Parlement goedgekeurd en dient uiterlijk tegen 1 november 2009 te zijn omgezet in de nationale wetgeving van iedere lidstaat.

De succesvolle start van de Europese domiciliëring op 1 november 2009 zal vooral afhangen van een aantal juridische aspecten, de marktacceptatie en de vereiste tijd voor de implementatiefase bij banken en bedrijven.

2.2.1 Juridische aspecten

2.2.1.1 De Richtlijn betreffende betalingsdiensten in de interne markt

In de aanloopfase naar de start van de Europese domiciliëring bestaat op het ogenblik dat dit artikel wordt gepubliceerd, nog steeds enige juridische onzekerheid.

Het proces van omzetting van de Richtlijn voor betaaldiensten op de interne markt in nationale wetgeving is aan de gang (zie ook punt 4.5). Voor de start van de Europese domiciliëring verdient het aanbeveling dat de Richtlijn in alle landen van de EU (en van de EER) op 1 november 2009 in de respectieve nationale wetgevingen zal zijn omgezet; uit onze huidige informatie blijkt dat de omzetting van de Richtlijn in Belgisch recht op schema ligt.

Inhoudelijk dienen enkele onderdelen van de Richtlijn aan de nationale context te worden aangepast, b.v. de bepalingen omtrent het statuut van de «micro-ondernemingen», die al dan niet onder het statuut «consument» zouden kunnen vallen. Indien «micro-ondernemingen» als bedrijf worden gedefinieerd, kunnen ze deelnemen aan het «Business-to-Business»-schema (zie punt 2.2.3), waardoor de bedrijven hun facturen op efficiënte wijze kunnen incasseren/betalen. Belgische consumenten worden door de Richtlijn supplementair beschermd aangezien zij gemakkelijker een domiciliëring zullen kunnen terugvorderen. Binnen een termijn van acht weken zullen consumenten de via een domiciliëring gedane betaling kunnen terugvorderen (tenzij anders bepaald in het raamcontract tussen de consument en zijn betalingsdienstaanbieder). Bedrijven hebben deze bescherming minder nodig, afhankelijk van hun contractuele relatie met hun betalingsdienstaanbieder.

Het is dus van belang de exacte definitie van een «consument» te kennen. Als zelfstandigen of andere kleine bedrijven bijvoorbeeld niet als «consument», maar als bedrijf worden geclassificeerd, kunnen zij onderling domiciliëringen uitvoeren zonder mogelijke terugvordertermijnen van maximaal acht weken.

Een tweede voorbeeld betreft de mandaten voor de domiciliëringen. Een domiciliëringmandaat is een goedkeuring die de betaler in het Belgische domiciliëringssysteem geeft aan zijn bank of aan een schuldeiser om domiciliëringen aan te bieden en die de bank de toestemming geeft om de rekening te debiteren. Hoe en aan wie het mandaat moet worden afgeleverd, moet nog worden bepaald evenals de procedure voor het herroepen of intrekken van een domiciliëring.

Enkele landen verkeren in onzekerheid omtrent de continuïteit van de rechtsgeldigheid van de lokale domiciliëringmandaten onder het toekomstige SEPA Direct Debit (SDD)-schema. Vooral landen, zoals België, waar het mandaat in het nationale domiciliëringsschema bij de bank van de schuldenaar wordt bijgehouden, en waar na de migratie naar het SDD-schema het mandaat bij de schuldeiser moet worden aangehouden, stoten op wettelijke

beperkingen. In België wordt overwogen de continuïteit van de mandaten in te schrijven in de wet. Zodoende zou een omvangrijke administratieve en technische operatie kunnen worden vermeden, namelijk het vervangen van alle bestaande Belgische mandaten (30 miljoen) door SDD-mandaten die opnieuw door de particulieren zouden moeten worden ondertekend en die voor geen enkele partij enige toegevoegde waarde opleveren⁽¹⁾.

Een van de doelstellingen van de richtlijn bestaat in het harmoniseren van de regels voor alle betaalinstrumenten.

Zo vallen alle betaalinstrumenten onder de Richtlijn, behalve een aantal in onbruik geraakte betaalinstrumenten zoals de cheque, de wisselbrief en de reischeque. In België zal de Richtlijn allicht de zwaarste impact hebben op de domiciliëringen. De belangrijkste wijziging is de verhoogde bescherming van de consument/betaler (zie hierboven) omdat de consument binnen een termijn van acht weken een terugbetaling kan vragen van het ingevorderde bedrag. Hiervoor moet echter aan twee voorwaarden zijn voldaan: het bedrag van de invordering is geen vast bedrag en het bedrag is groter dan wat redelijkerwijs kan worden verwacht. De banken zijn niet verplicht met deze voorwaarden rekening te houden, en kunnen de consument in alle gevallen het recht op een terugvordering toekennen, ongeacht het bedrag. Binnen de tien dagen na het verzoek tot terugbetaling, zal de bank van de betaler het bedrag terugstorten.

Omgekeerd, kunnen banken er, in hun overeenkomst met de klanten, ook voor kiezen geen terugvordering toe te staan, maar dan dient er wél aan twee andere voorwaarden te worden voldaan. Ten eerste moet het mandaat voor de domiciliëring aan de bank van de betaler worden gegeven en, ten tweede, moet de informatie over de invordering (met name het bedrag) ten minste vier weken vooraf worden meegedeeld.

De Richtlijn bevat bepalingen aangaande de uitvoeringstermijnen en de valutadatum. De bank van de betaler moet ervoor zorgen dat de bank van de begunstigde op de eerstvolgende werkdag wordt gecrediteerd voor het te betalen bedrag. Tot 31 december 2011 kan deze termijn drie werkdagen belopen, maar omdat de bestaande Belgische wetgeving reeds rekening houdt met één werkdag zal deze overgangsregeling in België niet van toepassing zijn voor overschrijvingen, tenzij voor grensoverschrijdende betalingen. Vanaf 1 januari 2012 zullen in België alle betalingstransacties (in euro) die via overschrijvingen, domiciliëringen of betaalkaarten verlopen, maximaal één dag in beslag nemen. Transacties uitgevoerd op papier mogen één dag langer in beslag nemen.

De bank van de begunstigde valuteert en stelt het bedrag ter beschikking op de rekening van de begunstigde zodra ze dat bedrag heeft ontvangen. De bank van de betaler valuteert niet eerder dan het tijdstip waarop de rekening van de betaler wordt gedebiteerd.

2.2.1.2 Herziening of vervanging van de Verordening (EG)

nr. 2560/2001 van het Europees Parlement en de Raad van 19 december 2001 betreffende grensoverschrijdende betalingen in euro (de Verordening)

De Verordening heeft tot doel de tarieven voor grensoverschrijdende betalingen in euro binnen de EU gelijk te schakelen met die welke gelden voor de nationale betalingen.

Indien aan een aantal voorwaarden is voldaan, mogen banken voor grensoverschrijdende transacties (overschrijvingen en kaartbetalingen) in euro binnen de Europese Gemeenschap (met een limiet van 50.000 €) geen hogere kosten aanrekenen dan voor nationale betalingen. Op dit ogenblik worden er binnen het werkkader van de Europese regelgever besprekingen gevoerd om de Verordening te herzien. Het belangrijkste voorstel van wijziging betreft de uitbreiding, tot domiciliëringen, van het beginsel van gelijke kosten tussen nationale en grensoverschrijdende betalingen. Dit wil zeggen dat, zodra grensoverschrijdende domiciliëringen zijn ingevoerd, banken die niet hoger mogen tarifieren dan nationale domiciliëringen.

In deze context is de Multilateral Balancing Payment (MBP) of Multilateral Interchange Fee (MIF) zeer belangrijk. Het is het bedrag van de interbancaire compensatie als tegenprestatie voor het toelaten van debiteringen van rekeningen van klanten. Bij ontstentenis van een dergelijke compensatie zouden banken (en zeker de banken die geen schuldeiser als klant hebben en geen domiciliëringen innen bij klanten van andere banken) minder geneigd zijn deel te nemen aan domiciliëringsschema's om klanten/schuldeisers van andere banken toestemming te geven rekeningen van de eigen klanten via domiciliëringen te debiteren. Momenteel wordt een compromis gezocht om voor de grensoverschrijdende domiciliëringen een MIF/MBP te kunnen invoeren teneinde dit nieuwe Europese betaalinstrument te laten opstarten. Na een inlooperperiode zouden alle MIF's/MBP's, zowel nationaal als internationaal, verdwijnen.

(1) Aangezien het B2B-schema een nieuwe vorm van invorderen betekent, moeten hiervoor wél nieuwe mandaten worden ondertekend.

2.2.2 Marktacceptatie

Vanwege juridische en andere onzekerheden aarzelen de bedrijven om de nieuwe domiciliëringen in te voeren.

Zolang niet alle elementen die voor hun bedrijfsproces van belang kunnen zijn bekend zijn, twijfelen ze om de aanpassingen te doen die nodig zijn om over te stappen naar de Europese domiciliëring. De juridische onderwerpen werden hierboven besproken en hebben, onder meer, gevolgen voor de wijze van terugvordering van een betaling via domiciliëring, wat voor een aantal bedrijven problemen doet rijzen. Concreet komt het erop neer dat bedrijven gedurende de acht weken durende terugvorderingsperiode niet volledig zeker zijn van binnenkomende liquiditeiten.

Ook bedrijfstechnisch dienen bedrijven zich voor te bereiden. Het nieuwe bedrijfsmodel voor domiciliëringen werd gedefinieerd door de European Payments Council (EPC) en verschilt voor België fundamenteel van het nationale schema DOM80. Zo moeten de bedrijven voortaan instaan voor het bewaren en beheren van de mandaatgegevens van hun klanten. Vroeger was het de bank van de betaler die het mandaat van haar klant beheerde. Schuldeisers (of hun dienstverleners) moeten de mandaatgegevens van hun klanten bewaren en beheren en bij iedere opdracht die ze aan hun bank geven in verband met het uitsturen van domiciliëringsoverdrachten, dienen mandaatgegevens te worden toegevoegd.

Het is dus nog onduidelijk hoe bedrijven op het nieuwe Europese domiciliëringproduct zullen reageren.

2.2.3 Planning implementatiefase

Banken hebben gepland het SEPA Direct Debit product op 1 november 2009 in de markt te plaatsen. Dat zal in twee versies gebeuren: het basisschema en het Business-to-Business-schema (B2B).

Het basisschema is de Europese variant van de nationale domiciliëringsschema's voor het gebruik van invorderingen van facturen van bedrijven bij particulieren. Aan dit algemene schema zullen (vrijwel) alle banken deelnemen. Het B2B-schema is bedoeld voor het automatisch invorde-

ren van facturen tussen bedrijven onderling en dit schema wordt door banken optioneel aangeboden.

Beide schema's zullen worden aangevuld met een elektronisch circuit om de domiciliëring op te starten. Het mandaat dat voorafgaandelijk door de debiteur wordt gegeven opdat zijn rekening zou kunnen worden gedebiteerd als gevolg van een aanbieding van een factuur door een schuldeiser bij de bank van de debiteur, zal elektronisch worden georganiseerd (« e-mandate »). Op die manier kan de schuldenaar via de website van een schuldeiser een mandaat elektronisch ondertekenen en doorgeven.

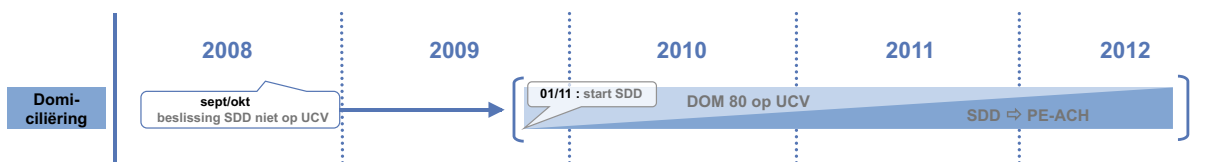
Alle voorbereidingen van banken en bedrijven moeten op 1 november 2009 zijn afgerond, wat uiterst kort is voor dergelijke ingrijpende wijzigingen.

Er bestaan dan ook twijfels of de Europese domiciliëring op 01/11/2009 operationeel in werking zal kunnen treden. De banken brengen weliswaar alles in gereedheid om op die datum klaar te zijn, maar ze moeten wachten op de definitieve tekst van de nieuwe Belgische wet om de laatste fase van de implementatie te starten (zie hierboven). Vervolgens dienen ook de bedrijven de nodige aanpassingen te doen voor het automatisch innen van facturen.

Aanvankelijk was het de bedoeling de einddatum voor het gebruik van het Belgische systeem DOM 80 vast te leggen op dezelfde datum als voor de overschrijvingen (namelijk 31/12/2010). Voor domiciliëringen zou dit een overgangsfase betekenen die veel korter is (dertien maanden) dan die voor de Europese overschrijvingen. Omdat dertien maanden als onvoldoende lang wordt beschouwd voor de overgang van de Belgische domiciliëringen op Europese domiciliëringen, wordt rekening gehouden met een drie jaar durende overgangsfase naar analogie van die van de overschrijvingen (zie onderstaand schema). De banksector heeft omtrent deze overgangsfase evenwel nog geen officiële beslissing genomen.

2.3 Europese betaalkaart (SEPA Card)

Het SEPA Cards Framework is sinds 1 januari 2008 van kracht, maar heeft slechts een geringe of geen concrete impact gehad op de Belgische markt voor betaalkaarten.

Het oorspronkelijk plan om het Belgische betaalkaartschema « Bancontact-Mister Cash » via een « big bang » te vervangen door MAESTRO (product van Mastercard) werd niet uitgevoerd. Het plan kreeg onvoldoende steun van de verschillende marktpartijen, vooral van de handelaars, de distributiesector en de consumentenverenigingen. Sommige betalingsdienstgebruikers reageerden hevig omdat ze vreesden dat een en ander de kosten fors zou opdrijven.

Ofschoon werd afgezien van het initiële plan om via een « big bang » over te schakelen op een nieuw betaalkaartschema, is de Belgische markt technisch voorbereid op de invoering van nieuwe betaalkaartschema's.

Betaal- en geldterminals werden technisch aangepast waardoor voor nationale transacties ook andere kaartschema's dan Bancontact-Mister Cash kunnen worden gebruikt. Vóór 2008 konden schema's zoals MAESTRO enkel worden gebruikt door Belgen in het buitenland en door buitenlanders op Belgische terminals. Door deze operatie kan de Belgische betaalkaartmarkt worden beschouwd als klaar voor SEPA. Momenteel zijn er nog geen nieuwe betaalkaartschema's die voor banken en handelaars een voordeliger aanbod hebben geformuleerd. Concreet is de huidige situatie een status-quo (verder gebruik van Bancontact-Mister Cash) met een supplementaire mogelijkheid om voor binnenlandse betalingen MAESTRO te gebruiken. Deze tweede mogelijkheid wordt in feite vrijwel niet gebruikt omdat ze, op dit ogenblik, geen extra voordelen oplevert voor de betalingsdienstgebruikers⁽¹⁾.

De meest heikle punten in het vlak van betaalkaarten zijn het onvolledige standaardisatieproces, de nieuwe initiatieven voor een Europese betaalkaart die zich nog in een embryonale fase bevinden, en de onzekerheid omtrent compensatievergoedingen (« interchange fees »).

Voor de toekomst zijn er in het vlak van betaalkaarten wel veranderingen op til, maar het is onduidelijk wanneer die voor de Belgische handelaars concrete gevolgen zullen hebben. De voornaamste ontwikkelingen kunnen als volgt worden samengevat:

- Op dit ogenblik worden functionele en technische vereisten en standaarden besproken waar op termijn alle kaarten en terminals in het SEPA-gebied aan zullen moeten beantwoorden. Er dient hierover nog overleg te worden gepleegd met alle betrokkenen (handelaars, verkopers van terminals, kaartuitgevers, kaartverwerkers, ...).
- De Europese autoriteiten (Europese Centrale Bank (ECB) en Europese Commissie (EC)) dringen aan op het oprichten van ten minste één Europees betaalkaartschema teneinde ervoor te zorgen dat er concurrerende

alternatieven zijn voor de huidige, enige twee instellingen die op het Europese grondgebied debetkaartschema's aanbieden, nl. Mastercard en Visa. Er zijn in dit verband een paar initiatieven opgestart, maar het is niet zeker of en wanneer deze initiatieven daadwerkelijk tot nieuwe betaalkaartschema's zullen leiden. Met name in België is er een initiatief om een Europees betaalkaartschema op te starten, dat vooral gecreëerd wordt vanuit het standpunt van de distributiesector en de handelaren (PayFair)⁽²⁾. Dit project wordt verder ontwikkeld en een eerste test wordt verwacht in mei 2009, in samenwerking met een grote distributieketen.

- Er is nog steeds onzekerheid omtrent de zogenoemde « interchange fees » (vaste tarieven die gehanteerd worden voor het compenseren van kosten in de relatie tussen de betalingsdienstaanbieder van de handelaar en de bank van de kaarthouder). De Europese concurrentieautoriteiten hebben het systeem dat Mastercard in dit verband hanteerde, reeds veroordeeld. Er loopt ook een zaak tegen VISA. De onzekerheid over wat in dit verband wél of niet mag, weerhoudt de marktspeelers ervan om in de kaartbusiness verregaande initiatieven te nemen, omdat zij niet kunnen beoordelen of er voor hun nieuwe initiatieven een « business case » is.

3. Start van SEPA bij de banken

3.1 « Customer-to-bank » -gedeelte

Iedere bankklant in België kan sedert januari 2008 een Europese overschrijving doorgeven aan zijn bank.

De in België actieve banken hebben er zich toe verbonden om voor Europese overschrijvingen ten minste één invoerkanaal ter beschikking te stellen van hun klanten. In feite beschikken de klanten van de meeste banken van meet af aan over meerdere invoerkanalen om overschrijvingen in Europees formaat door te sturen.

Onderstaande grafiek geeft het aantal beschikbare kanalen weer op een totaal van 56 in België actieve banken⁽³⁾. Deze steekproef is representatief voor meer dan 95 pct.

(1) Het gaat hier voor 2008 om ongeveer 1 miljoen transacties op een totaal van om en nabij 900 miljoen.

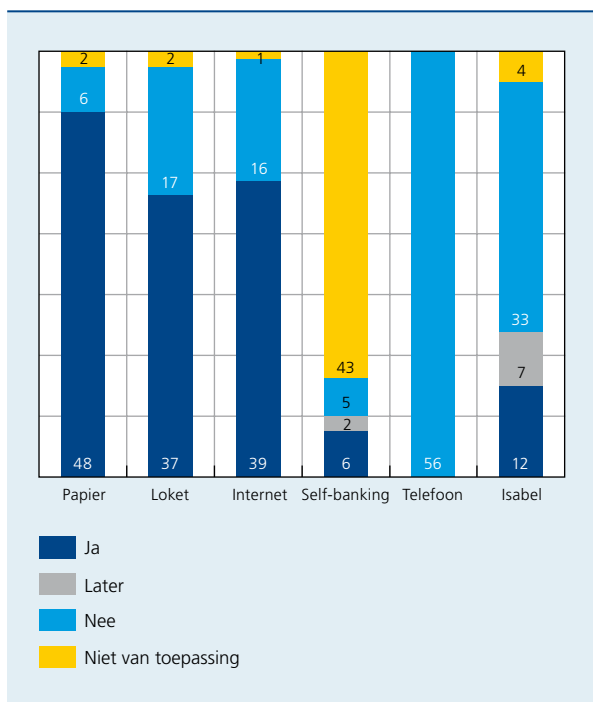
(2) Andere initiatieven zijn Euro Alliance of Payment Schemes (EAPS) en de « Monnet Group ». EAPS is een coöperatieve vereniging die door het verbinden van bestaande debetkaartsystemen één Europees betaalkaartschema wil creëren. Deelnemers zijn Multibanco (Portugal), PAGO/BANCOMAT (Italië), VocaLink (Verenigd Koninkrijk), EURO 6000 (Spanje), EC Electronic Cash (Duitsland) en EUFSERV (Europese spaarbankengroep). De Monnet Group is een groepering van een aantal vooraanstaande Franse en Duitse banken die de handen in elkaar hebben geslagen om een nieuw Europees betaalkaartschema op te richten.

(3) De resultaten van de enquête dienen omzichtig te worden geïnterpreteerd: in sommige gevallen moet een « nee » -antwoord geïnterpreteerd worden als « niet van toepassing ». Dat is bijvoorbeeld het geval voor banken die aangeven dat Europese overschrijvingen niet via een loket kunnen worden doorgegeven. Dat geldt vaak voor banken met weinig of geen kantoren, zoals internetbanken.

GRAFIEK 2

BESCHIKBARE BANKKANALEN VOOR AANLEVERING VAN EUROPESE OVERSCHRIJVINGEN DOOR KLANTEN

(situatie op het einde van september 2008; in aantallen; enquête gehouden bij in totaal 56 in België actieve banken)

in de aantallen en kapitalen van transacties in het domein van het betalingsverkeer in België. Particulieren kunnen kiezen tussen vier invoerkanalen om Europese overschrijvingsopdrachten door te sturen naar hun bank: het Europese overschrijvingsformulier, het loket in het bankkantoor, internetbankieren, en de self-bank in het bankgebouw.

Alle banken in België zijn SEPA-conform omdat ze, volgens de afspraken, de klanten ten minste één kanaal voor Europese overschrijvingen aanbieden. De meeste banken bieden meerdere kanalen aan.

Banken hebben de traditionele telefoondienst niet aangepast aan het Europese formaat omdat klanten deze dienst steeds meer inruilen voor het internetbankieren.

Bovendien is het technisch gezien omslachtig om letters via het traditionele toetsenbord van een vaste telefoon in te typen (nodig voor het IBAN, dat start met twee letters, b.v. « BE »).

De professionele gebruikers van betaaldiensten (overheid, bedrijven, ...) gebruiken Isabel 6 (de nieuwe SEPA-versie van de ISABEL-diensten⁽¹⁾) voor het initiëren van SEPA-betalingen.

Voor multibancaire instellingen is het algemeen verspreide platform ISABEL zeer belangrijk omdat via dit ene kanaal overschrijvingen (en andere informatie) aan verschillende banken kunnen worden aangeleverd. ISABEL is zeer belangrijk op de markt voor betalingsdiensten voor de bedrijven en de overheid, en bevindt zich momenteel in de fase van het openstellen van het nieuwe platform op grote schaal.

Ook de bedrijven die actief zijn op de markt van de zogeheten Enterprise Resource Planning (ERP), bereiden zich voor op het invoeren van de nieuwe XML-standaarden voor de Europese overschrijvingen.

3.2 Interbancair gedeelte

3.2.1 Interbancaire verwerking van Europese overschrijvingen

Belgische banken verwerken het overgrote deel van de interbancaire Europese overschrijvingen via het Uitwisselingscentrum en Verrekening (UCV), het detailbetalingssysteem in België en het Europese betalingssysteem van Euro Banking Association (EBA), STEP2.

Het UCV verwerkt de Belgische, nationale overschrijvingen, tussen twee rekeninghouders van in België gevestigde banken en werd aangepast om ook Europese overschrijvingen tussen rekeninghouders van in België gevestigde banken te verwerken. Voor deze Europese overschrijvingen kunnen de banken ook een beroep doen op andere systemen, en in het bijzonder op het Europese systeem van EBA/STEP2. Enkele in België gevestigde filialen van buitenlandse banken sturen en ontvangen Europese overschrijvingen die ze uitwisselen met de andere Belgische banken via EBA/STEP2. Grensoverschrijdende overschrijvingen waarbij één van de twee rekeninghouders klant is van een bank in een ander land van het SEPA-gebied, worden ook via EBA/STEP2 verwerkt.

De overgang van de bestaande formaten naar de SEPA-standaard is voor de grensoverschrijdende overschrijvingen zeer snel verlopen.

In tegenstelling tot het trage groeitempo van de Europese « nationale » overschrijvingen, is de migratie van de grensoverschrijdende overschrijvingen naar het SEPA-formaat uiterst snel verlopen. In de onderstaande tabel zijn de grensoverschrijdende overschrijvingen opgenomen die banken in België via EBA/STEP2 verwerken; die tabel

(1) ISABEL is een dienstverlener in bancaire telematica en elektronische facturering en biedt onder meer een multibancair platform aan voor betalingsdienstgebruikers.

TABEL 1 MIGRATIE VAN GRENDOVERSCHRIJDENDE EUROPESE OVERSCHRIJVINGEN NAAR HET SEPA-FORMAAT

(verwerkte overschrijvingen van in België gevestigde banken via EBA/STEP2)
(aantallen transacties, gegevens voor 2008)

	Aantal transacties			Procentueel aandeel		
	SEPA	Niet-SEPA	Totaal	SEPA	Niet-SEPA	Totaal
Januari	n.	1.005.318		0	100	100
Februari	170.449	811.448	981.897	17	83	100
Maart	430.344	551.213	981.557	44	56	100
April	590.790	480.207	1.070.997	55	45	100
Mei	551.993	446.795	998.788	55	45	100
Juni	522.550	516.136	1.038.686	50	50	100
Juli	481.331	608.968	1.090.299	44	56	100
Augustus	407.404	497.524	904.928	45	55	100
September	506.629	535.253	1.041.882	49	51	100
Oktober	576.263	563.483	1.139.746	51	49	100
November	505.671	474.732	980.403	52	48	100
December	689.072	507.032	1.196.104	58	42	100

Bron: EBA.

verduidelijkt ook deze snelle migratie. Op een totaal van ongeveer 1 miljoen overschrijvingen per maand, werd na drie maanden reeds een meerderheid van overschrijvingen verwerkt als Europese overschrijving.

Voor de « nationale » Europese overschrijvingen verloopt de overgang veel trager dan voor de grensoverschrijdende overschrijvingen.

Tijdens de eerste maanden na de start van SEPA (maart-juni) verwerkten Belgische banken twee derde van de Europese overschrijvingen via EBA/STEP2 en één derde via het UCV. Na enkele maanden veranderde die verhouding en sinds juli 2008 ligt het aantal Europese overschrijvingen in het UCV hoger dan het aantal verwerkte transacties via EBA/STEP2.

In december 2008 werden via het UCV ongeveer 2,3 pct. van het totale aantal overschrijvingen via het SEPA-formaat uitgewisseld, wat neerkomt op zowat 55.000 Europese overschrijvingen per dag op een totaal aantal van 2,4 miljoen overschrijvingen. De laatste maanden zijn pieken bereikt van 87.000 Europese overschrijvingen per dag. Het aandeel SEPA-transacties verschilt aanzienlijk van bank tot bank. Eén middelgrote en twee kleinere banken, bijvoorbeeld, bereiken reeds significante cijfers qua aandeel van Europese overschrijvingen in hun totale trafiek: respectievelijk 36, 17 en 13 pct.

Tabel 2 hieronder geeft de SEPA-overschrijvingen in de beide betaalsystemen weer. De via EBA/STEP2 verwerkte Europese overschrijvingen zijn grensoverschrijdende overschrijvingen (tussen rekeninghouders van België en een ander SEPA-land) of « nationale » overschrijvingen (tussen rekeninghouders van in België gevestigde banken), terwijl de kolom « UCV » enkel « nationale » Europese overschrijvingen bevat.

Het UCV heeft in 2007 de nodige aanpassingen gedaan voor de organisatie, vanaf 28 januari 2008, van de uitwisseling en verrekening van de Europese SEPA-overschrijving tussen Belgische banken.

De Europese overschrijvingen worden verwerkt parallel met de « oude » Belgische standaarden voor de overschrijvingen, cheques, kaartbetalingen en domiciliëringen. Zoals hierboven vermeld, is het de bedoeling om tegen eind 2010 de « Belgische » nationale overschrijvingen vrijwel volledig te vervangen door de Europese overschrijvingen.

Voor de intrabancaire transacties zijn er minder statistische gegevens beschikbaar. Banken verwerken intrabancaire Europese overschrijvingen via interne toepassingen. Op basis van partiële gegevens mag worden geconcludeerd dat het aandeel intrabancaire transacties in het Europese formaat in het totale aantal intrabancaire

TABEL 2 VERWERKING VAN EUROPESE
OVERSCHRIJVINGEN VAN BANKEN IN BELGIË
(aantallen transacties, gegevens voor 2008)

	EBA/STEP2	UCV
Februari	170.449	181.525
Maart	430.344	192.289
April	590.790	230.816
Mei	551.993	207.885
Juni	522.550	321.278
Juli	481.331	552.258
Augustus	407.404	513.039
September	506.629	574.066
Oktober	576.263	796.220
November	505.671	777.709
December	689.072	1.157.756

Bronnen: EBA en UCV.

overschrijvingen grotendeels overeenkomt met het aandeel van het Europese formaat voor overschrijvingen in de interbancaire trafiek.

3.2.2 Overleg binnen het SEPA-Forum: het Belgische bancaire overgangspan

De Belgische banksector stelt de plannen op regelmatige tijdstippen bij. In de meest recente versie werden wijzigingen aangebracht met betrekking tot, onder meer, de einddata voor Belgische standaarden en de Europese domiciliëring.

Inmiddels gaat de Belgische banksector door met de voorbereiding van de invoering van de andere Europese betaalinstrumenten en de aanpassingen aan de Belgische betaalinfrastructuur. In vergelijking met de vorige planingsfase, hadden de volgende aanpassingen plaats:

1. de einddata voor de Belgische betaalinstrumenten werden gewijzigd;

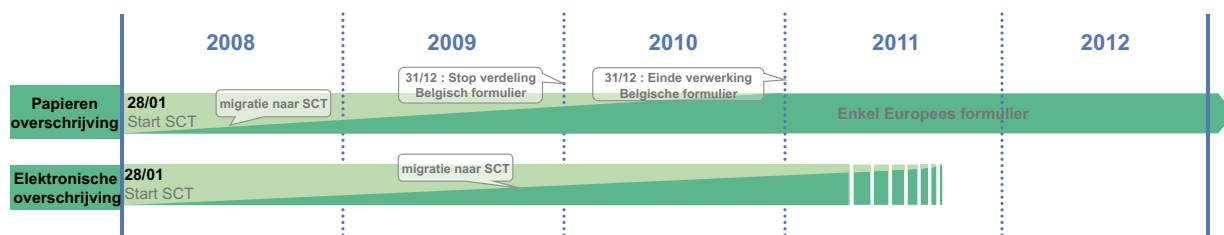
2. er werd besloten het Belgische domiciliëringsschema (DOM80) na 1 november 2009 voorlopig te behouden en het aan te passen in het kader van de vereisten van de nieuwe Europese regelgeving (de Richtlijn);

3. er werd besloten de Europese versie van de domiciliëring (SEPA Direct Debit) niet toe te passen op het Belgische betaalsysteem UCV. Dit betekent dat de technische verwerking van de Europese domiciliëring die door Belgische betalingsdienstgebruikers zal worden gebruikt, niet via Belgische betalingssystemen zal gebeuren.

3.2.2.1 Einddata voor de Belgische overschrijvingen

Het streefdoel is niet langer het volledig verdwijnen van alle «Belgische» overschrijvingen tegen eind 2010, althans niet voor de elektronische overschrijvingen. Eind 2010 blijft wel de streefdatum om een kritische massa van elektronische Europese overschrijvingen te bereiken. Voor Belgische papieren overschrijvingen wordt tegen eind 2010 wél een volledige stopzetting nagestreefd.

Terwijl vroeger 31 december 2010 als absolute einddatum gold voor de nationale, Belgische overschrijvingen, wordt die datum steeds meer genuanceerd. Voor de papieren overschrijving blijft eind 2010 vaststaan als het einde van de verwerking van het papieren formulier door de banken. Geen enkele bank zal het papieren formulier na eind 2009 nog verspreiden. Papieren formulieren die op de markt nog in omloop zijn, worden in 2010 nog door de banken aanvaard. Dit zou een voldoende lange periode moeten zijn om de voorraden oude formulieren uit te putten. Voor het bepalen van de einddata voor de andere Belgische standaarden, geeft de banksector de voorkeur aan de toezegging dat de banken alles zullen doen om tegen eind 2010 een kritische massa van overschrijvingen in een Europees formaat uit te voeren. Wat «kritische massa» betekent in volumes van transacties, wordt voorlopig niet gedefinieerd. Het vastleggen van een einddatum voor de «oude» producten kan immers niet eenzijdig door de banken worden bepaald, en dient bovendien in een ruimere Europese context te worden geplaatst.

3.2.2.2 Behoud nationaal domiciliëringsschema (DOM80) op 1 november 2009, volgens de nieuwe Richtlijn

Het Belgische domiciliëringsschema (DOM80) wordt op 1 november 2009 niet stopgezet.

Voor het huidige nationale schema voor domiciliëringen, DOM80, hebben de banken besloten het Belgische schema dermate aan te passen dat het ook na 1 november 2009 (na de omzetting van de Richtlijn in Belgische wetgeving) kan worden gebruikt. De nodige aanpassingen worden momenteel voorbereid en betreffen bijvoorbeeld het voorzien in een kanaal voor terugvordering (« refund ») binnen het Belgische domiciliëringssysteem.

Door deze aanpassing wordt het mogelijk een geleidelijke overgang naar de Europese domiciliëring te organiseren, parallel met het verdere gebruik van de Belgische domiciliëring. Zoals reeds aangegeven in punt 2.2, zal de overstap naar de Europese domiciliëring naar verwachting slechts heel geleidelijk verlopen. Het gevolg zal vermoedelijk een migratieperiode van twee à drie jaar zijn, tijdens welke de Belgische en de Europese domiciliëringen naast elkaar zullen bestaan.

3.2.2.3 Implementatie van Europese domiciliëringen op een Europees platform

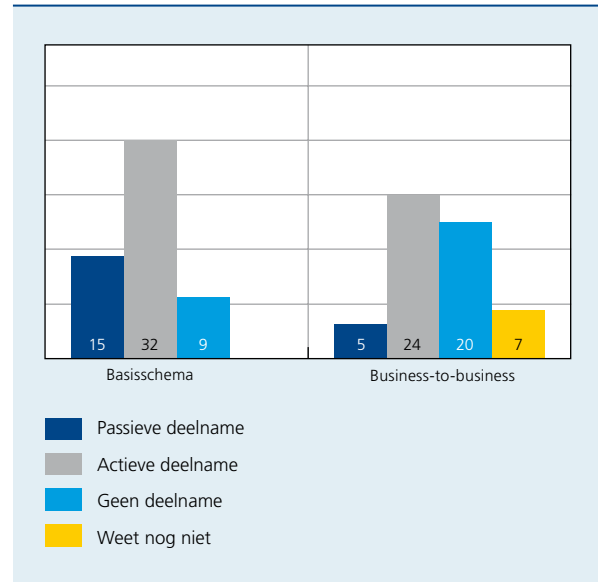
De meeste banken in België zijn van plan deel te nemen aan de Europese domiciliëringsschema's, maar deze zullen niet op het technisch platform van het UCV worden geïmplementeerd.

De banken in België zullen de Europese versie van de domiciliëring aanbieden vanaf de start op 1 november 2009. Ze verbinden zich ertoe om, althans passief, deel te nemen aan het SEPA-basisdomiciliëringsschema van de European Payments Council (EPC), wat betekent dat ze bereikbaar zijn voor het uitvoeren van invorderingen door andere banken.

Om de bereikbaarheidsverplichting voor dit Europese schema te testen, werd bij de banken een rondvraag georganiseerd (zie Grafiek 3). Veruit de meeste banken (47 op 56) verklaarden zich bereid deel te nemen aan het basisschema. Van deze banken zullen 32 banken actief deelnemen, wat betekent dat zij Europese domiciliëringssystemen zullen aanbieden aan bedrijven om hun facturen automatisch te kunnen innen. De 15 andere banken zullen passief deelnemen door de rekeningen van hun klanten bereikbaar te stellen voor binnenkomende domiciliëringsoverdrachten. Bankieren die niet van plan zijn deel te nemen (9), zijn vaak bankieren die ook op dit ogenblik hun klanten geen domiciliëringssystemen

GRAFIEK 3 INTENTIES VAN DE BANKEN IN BELGIË VOOR DEELNAME AAN DE SEPA DOMICILIËRINGSSCHEMA'S

(in aantallen; enquête uitgevoerd bij een totaal van 56, in België actieve banken)

aanbieden, en dus ook niet hoeven over te gaan op een Europese variant.

Naast het basisschema heeft de EPC, uitsluitend voor gebruik tussen bedrijven onderling, ook een optioneel domiciliëringsschema ontwikkeld: het zogeheten Business-to-Business model (B2B). Uit de enquête blijkt dat ongeveer de helft van de banken op dit ogenblik van plan is aan dit optionele schema deel te nemen.

Om aan de eisen van de EPC te voldoen, zijn de banken op z'n minst verplicht zich passief aan te sluiten (d.i. als ontvanger van transacties) op een Pan-European Automated Clearing House (PE-ACH) voor de Europese domiciliëringen van het basisschema. Het Belgische detailbetalingssysteem UCV zal niet worden gebruikt als kanaal voor de interbancaire uitwisseling van Europese domiciliëringen.

4. Overgang op SEPA door de Overheid

De Belgische overheid is volop aan het overschakelen op SEPA en speelt ten volle de van haar verwachte voorbeeldrol.

4.1 Invoering van de Europese betaalinstrumenten door de federale overheid

De Belgische federale overheid ging in september 2008 van start met de operationele fase van de overgang en was in januari 2009 vrijwel volledig klaar met de migratie.

Op 27 juni 2008 keurde de ministerraad het voorstel goed om in de overheidsdiensten geleidelijk de nieuwe Europese overschrijvingsformulieren in te voeren, zodat op 1 januari 2009 de overheidsdiensten de nieuwe SEPA-standaard zouden gebruiken. Dit is voor de overheidsdiensten de belangrijkste richtdatum omdat, van dan af, alle Federale OverheidsDiensten (FOD's) en de Programmatorische OverheidsDiensten (POD's) enkel nog het nieuwe overschrijvingsformulier gebruiken. Ook alle elektronische overschrijvingen (binnenkomende en uitgaande) worden, in principe, vanaf die datum, in het Europese formaat uitgevoerd.

Omdat het burgerlijk jaar niet overeenstemt met de periode van de belastingcyclus, werd een tweede richtdatum vastgesteld, namelijk 1 september 2008. Vanaf die datum af werden de invorderingen voor de verkeersbelasting en de aanslagbiljetten van de personenbelasting uitgestuurd met een Europees overschrijvingsformulier. Sedert september 2008 zijn er maandelijks ongeveer 500.000 verkeersbelastingaanslagen uitgestuurd. Samen met de formulieren voor belastingaanslagen, zijn eind 2008 3.350.000 facturen met het nieuwe Europese overschrijvingsformulier uitgestuurd.

Door dit overheidsinitiatief worden de betalende belastingplichtigen de facto uitgenodigd om een betaling te doen in het nieuwe Europese formaat. In concreto zullen burgers die bij de eindafrekening van de belastingaangifte een som dienen bij te betalen, dit kunnen doen via het nieuwe, aan de eindafrekening gehechte Europese overschrijvingsformulier. Burgers die recht hebben op een terugbetaling, zullen het bedrag op hun rekening ontvangen via een Europese, door de administratie uitgevoerde overschrijving. De centrale administratie « Federale Overheidsdienst Financiën (FODFIN) » was de eerste entiteit die startte met de overgang op SEPA en was daar op 1 januari 2009 volledig klaar mee. Ook vele andere federale overheidsdiensten maakten op 1 januari de overstap.

4.2 Organisatie binnen de federale overheid

De federale overheid heeft het voortouw genomen in de migratie naar SEPA, en een centraal « Steering Comité » gecreëerd met afgevaardigden van een representatief

staaf van federale overheidsdiensten waarvoor de overgang op SEPA relevant is.

Het eerste vooruitgangsrapport bevatte een overzicht van de organisatiestructuur van dit Comité. Als horizontale federale overheidsdienst speelt de FOD Budget en Beheerscontrole in dit Comité een sleutelrol, in het kader van zijn taak inzake bevordering en ondersteuning bij het opzetten van beheersystemen in de overheidsdiensten.

Alle federale overheidsdiensten zijn vrijwel klaar voor de overgang op SEPA.

Op initiatief van de Europese Commissie (EC) werd bij de overheidsdiensten in de EU-landen een enquête gehouden naar de stand van zaken met betrekking tot de migratie naar SEPA. In België werd deze enquête in oktober 2008 georganiseerd bij 37 federale overheidsdiensten (FOD's) en programmatorische overheidsdiensten (POD's). Uit de enquête blijkt dat de federale overheid een snelle en tijdige overgang op SEPA implementeert. Ongeveer 10 pct. van het aantal diensten startte reeds in 2008 met het verwerken of uitsturen van Europese overschrijvingen.

Het betrof niet alleen het gebruik van de papieren overschrijving, maar ook het gebruik van de nieuwe XML-standaarden voor de elektronische verwerking van de overschrijvingen. Alle andere diensten zijn gestart op 1 januari 2009, of kort nadien. Vrijwel alle diensten hebben een communicatiestrategie uitgewerkt of zijn ermee bezig. Als één van de belangrijkste communicatiemiddelen wordt een gestandaardiseerde folder gebruikt waarin de nieuwigheden van het Europese overschrijvingsformulier worden toegelicht. Ongeveer de helft van de diensten zal deze gestandaardiseerde SEPA-folder meesturen met de eerste factuur waaraan het Europese formulier is gehecht.

Het totale aantal SEPA-transacties in 2008 is niet bekend, maar de diensten met de grootste volumes waren op 1 januari 2009 klaar met de overgang op SEPA.

Een van de meest zichtbare stappen in de overgang van de overheid op SEPA is de overschakeling van FODFIN. De contactgroep van deze overheidsdienst bestaat uit alle burgers en het grootste deel van de volumes van de overschrijvingen van en naar de overheid wordt door FODFIN uitgevoerd. Deze laatste heeft voor zijn overgangsscenario een gedetailleerd werkplan opgesteld. Een centrale stuurgroep, verantwoordelijk voor de invoering van SEPA en de communicatie, werd opgericht in juni 2007. Daarnaast werden door leden van de stuurgroep aparte werkgroepen opgericht in de verschillende werkentiteiten. De

overheidsdiensten ondervonden tijdens de overschakeling geen noemenswaardige operationele problemen.

4.3 Communicatie van de federale overheid

FODFIN heeft een voortrekkersrol vervuld in het vlak van de communicatie en heeft als enige een nationale campagne gevoerd door iedere burger een SEPA-folder toe te sturen.

Als overheidsdienst, in contact met alle burgers, diende FODFIN prioriteit te verlenen aan de communicatie. De communicatiestrategie werd zowel intern als extern uitgewerkt.

Voor de interne communicatie werd eerst een sensibiliseringsronde georganiseerd voor het middenmanagement, waarna het voltallige personeel werd geïnformeerd, met name door de creatie van een SEPA-rubriek op het bedrijfsintranet. Voor het contactcenter dat alle telefonische vragen van burgers en bedrijven ontvangt, werd een specifieke opleiding georganiseerd en werd een gerichte lijst van vaak gestelde vragen (FAQ) opgesteld.

Ook voor de externe communicatie werden heel wat inspanningen geleverd. De eerste en grootste SEPA-communicatiecampagne in België werd door de overheid gevoerd in het voorjaar van 2008. Er werden ongeveer 8 miljoen SEPA-folders uitgestuurd: vanaf april 2008 werd bij iedere belastingaangifte een SEPA-folder gevoegd en naar de burger gezonden. Er werden affiches gedrukt, die werden opgehangen in lokalen van openbare diensten. Tot slot werd ook een SEPA-rubriek gecreëerd op de portaalsite van FODFIN met alle nuttige informatie over SEPA, links naar andere SEPA-sites, een uitgebreide lijst van FAQ en een conversieprocedure om een nationaal bankrekeningnummer om te zetten in een IBAN (<http://minfin.fgov.be/portail2/nl/sepa/index.htm>). Deze site wordt vaak gebruikt.

De ervaring van de overheid leert dat het in gebruik nemen van de Europese overschrijving weinig problemen oplevert, tenzij in een paar gevallen waarin burgers moeite hebben met de notie en het gebruik van het IBAN.

Na het uitsturen van de eerste overschrijvingsformulieren registreerde het contactcenter van FODFIN gedurende een paar dagen een piek in de telefonische oproepen betreffende SEPA. Die piekaanvragen verdwenen evenwel na een paar dagen en het aantal binnenkomende vragen blijft, rekening houdend met het totale volume aan uitgestuurde formulieren, beperkt.

4.4 Invoering van de Europese betaalinstrumenten door de andere overheden

Ook de andere overheidsdiensten zijn bezig met de voorbereiding van SEPA of zijn reeds gestart met de invoering ervan, en ook op het gewestelijke niveau zijn sommige diensten reeds enkele maanden Europese overschrijvingen aan het verwerken. De Franse en Vlaamse Gemeenschapsadministraties zijn klaar sedert 1 januari 2009 en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest volgt op 1 februari 2009. De administratie van het Waalse gewest gaat verder met de implementatie van SEPA en heeft bovendien een informatierubriek op haar intranet. Het Vlaamse Ministerie van Financiën en Begroting en de Franse Gemeenschap hebben op hun internetsites SEPA-rubrieken geplaatst (<http://fin.vlaanderen.be/sepa> en <http://www.sepa.cfwb.be>).

4.5 Wetgevende werkzaamheden

De omzetting van de Europese Richtlijn betreffende betalingsdiensten ligt op schema en de overheid zal een nieuw juridisch raamwerk creëren dat de bestaande wetten betreffende betalingsdiensten in een algemeen kader bundelt.

De omzetting, naar Belgisch recht, van de titels I, III en IV van de Richtlijn betreffende betalingsdiensten op de interne markt wordt voorbereid door de Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie (FODECO), conform zijn opdracht om de voorwaarden te scheppen voor een concurrerende, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. De omzetting van titel II van de Richtlijn betreffende de erkenning en het prudentieel toezicht op de betalingsinstellingen wordt uitgewerkt door de Commissie voor het Bank-, Financiën-, en Assurantiewezen (CBFA). Er zullen dus twee wetsvoorstellen aan de wetgever worden voorgelegd.

Het wetsvoorstel van FODECO zal, zoveel mogelijk, de bestaande wetgeving (elektronische betalingen, valutadatum, ...) integreren. Momenteel ligt de omzetting op schema en de definitieve omzetting naar Belgisch recht moet uiterlijk op 1 november 2009 in het Parlement worden gestemd.

5. Ondernemingen

Na de invoering van het Europese overschrijvingsformulier door de overheid, gaat de grootste aandacht nu naar de ondernemingen met grote volumes aan overschrijvingen.

Voor deze ondernemingen werd een planning opgesteld betreffende de start van het uitsturen van facturen met, bijgevoegd, het nieuwe overschrijvingsformulier.

Na de overheidssector, wordt ook van de ondernemingen verwacht dat zij hun facturen uitsturen met, bijgevoegd, een nieuw Europees overschrijvingsformulier. Hoewel dit formulier door een kleine minderheid van de burgers wordt gebruikt om het papier bij hun bank aan te leveren, is het vooral van belang omdat het dient als sjabloon voor de invoering van een overschrijving in de elektronische kanalen van de banken. De gecoördineerde aanpak garandeert een transparant en vlot verloop van de overgang waarbij de bedrijven lering kunnen trekken uit de eerste ervaringen van de overheid. In de onderstaande kalender wordt de startdatum van het gebruik van de Europese overschrijving door de grote factuureerders in kaart gebracht.

In navolging van de overheden, starten de grote factuureerders in België massaal met het uitsturen van facturen met bijgevoegde Europese overschrijvingen.

Uit de kalender blijkt dat het overgrote deel van de belangrijkste uitgevers van betaalopdrachten (de «big billers»), zal voldoen aan de oproep om, kort na de overheid, met SEPA te starten. Eind 2008 reeds zijn een aantal factuureerders begonnen met het uitsturen van Europese overschrijvingen, en de meeste factuureerders zullen vóór het midden van 2009 klaar zijn. Deze (in vergelijking met andere landen) vrij vroege migratie, die aansluit bij de totale migratie van de uitgaande betalingen van de

overheden, zal er in principe toe leiden dat het aandeel van SEPA-betalingen tijdens de eerste helft van 2009 gevoelig zal stijgen.

Een gestandaardiseerde folder die de Europese overschrijving toelicht, zal door ten minste de helft van de factuureerders worden gebruikt om de klanten te helpen bij het gebruik van de Europese overschrijving.

Dit betekent dat iedere burger ten minste enkele malen een gestandaardiseerde folder zal ontvangen, zodat mag worden gehoopt dat de overgang op de Europese overschrijving meestal probleemloos zal verlopen.

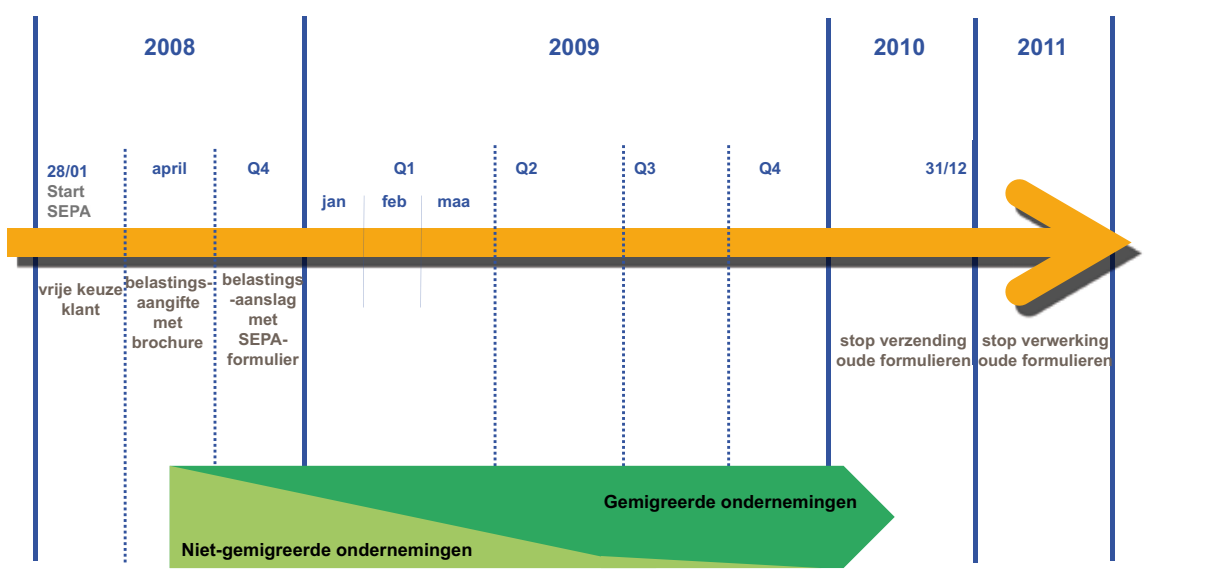
Na de grote factuureerders, moeten ook de andere bedrijven overschakelen op de Europese overschrijving.

Na de grote factuureerders is het de beurt aan de vele tienduizenden andere bedrijven om te migreren. Ter wille van een gestructureerde en gestandaardiseerde aanpak stelt de Nationale Bank van België (NBB) een standaardbrochure samen die de bedrijven een stappenplan voorstelt voor de migratie. Hiertoe zal worden geput uit de ervaringen van de overheid en de startfase van de grote factuureerders.

6. Consumenten

Als gebruiker van betaaldiensten zullen de consumenten uiteraard door SEPA teweeggebrachte veranderingen opmerken. Parallel met de euro, het Europees chartaal

GRAFIEK 4 MIGRATIEKALENDER VAN GROTE FACTUREERDERS IN BELGIË

betaalmiddel, zullen zij Europese girale betaalinstrumenten gebruiken. Voor zover de voordelen van SEPA vooral macro-economisch zijn en de positieve effecten pas op de middellange en lange termijn duidelijk zullen worden, is het voor de consument van cruciaal belang dat de overgang feilloos verloopt aangezien SEPA aanleiding zal geven tot enkele wijzigingen in de betaalgewoonten zonder onmiddellijk zichtbaar voordeel.

Tot dusver zijn de consumenten weinig betrokken bij het SEPA-project. Zij kiezen zelf het moment waarop zij op de Europese betaalinstrumenten overgaan en daarom worden zij geïnformeerd op het ogenblik dat ze starten met het gebruik ervan. Bijvoorbeeld: wanneer de consument een Europese overschrijving wil initiëren via internetbankieren, wordt hij over SEPA ingelicht. Wanneer de consument een Europese overschrijving in de bus krijgt, zal een begeleidende folder het nieuwe formulier toelichten.

Consumenten die vertrouwd zijn met elektronisch betalingsverkeer (self-banks, internetbankieren) zullen in de overstap naar Europese overschrijvingen weinig of geen hinder ondervinden.

Wat vooral van belang is voor de consument is dat de perceptie ontstaat dat een « Europese overschrijving » niet enkel voor grensoverschrijdende transacties bedoeld is, maar ook de standaard wordt voor de Belgische, nationale overschrijvingen.

7. Communicatie

Communicatie over SEPA werd en wordt in België verspreid volgens het « waterval-principe »: grote spelers op de markt van betaaldiensten starten met het verstrekken van informatie aan hun gebruikers en deze laten verspreiden de informatie verder aan de andere, kleinere gebruikers.

Wat uit de overzichtstabel duidelijk blijkt, is dat communicatie als een waterval vanuit de bankenfederatie naar individuele banken werd verspreid en dan verder werd getransporteerd naar de belangrijkste klanten, b.v. de overheid en de grote factureerders. Op hun beurt verspreiden de overheidsentiteiten en, later, de grote factureerders de informatie verder naar de burgers en naar andere ondernemingen.

TABEL 3 SEPA-COMMUNICATIEACTIVITEITEN PER COMMUNICATOR EN DOELGROEP

Doelgroep / Communicator	Banken, individueel	Overheidssector	Bedrijven	Consumenten
Febelfin	SEPA Workshops UCV Workshop Richtlijnen op extranet	SCT-brochure www.sepabelgium.be/	Perscommuniqué SCT-folder SCT-brochure SDD-brochure www.sepabelgium.be/	Perscommuniqué SCT folder www.sepabelgium.be
Banken, individueel		Klantgerichte brochures	Klantgerichte brochures	« on-the-spot »
NBB		Steering Committee, SEPA WG Bilaterale contacten	Perscommuniqué Steering Committee, SEPA WG Bilateraal contact met « big billers »	Perscommuniqué
Overheidssector			Perscommuniqué http://minfin.fgov.be/portail2/nl/sepa http://fin.vlaanderen.be/sepa www.sepa.cfwb.be	Perscommuniqué SCT-folder http://minfin.fgov.be/portail2/nl/sepa http://fin.vlaanderen.be/sepa www.sepa.cfwb.be

Als strategie voor de communicatie werd gekozen voor een gediversifieerde aanpak per doelgroep met telkens een verschillend accent op de inhoudelijke aspecten.

Tabel 3 hieronder biedt een overzicht van de belangrijkste communicatieactiviteiten en toont de actoren die communiceerden naar verschillende doelgroepen en tevens via welke communicatiekanalen dat gebeurde.

Voor de communicatie heeft de banksector een gestandaardiseerde folder ontworpen die iedereen vrij kan individualiseren. Deze folder werd reeds door de overheidsdiensten en de banksector gebruikt en is vrij beschikbaar op www.sepabelgium.be⁽¹⁾. De overheden hebben in hun eerste communicatie naar de burger toe, bij het verzenden van de aangiftebiljetten voor de personenbelasting, gebruik gemaakt van de folder om uitleg te verschaffen bij het nieuwe overschrijvingsformulier. De folder werd verspreid in een oplage van om en nabij 8 miljoen stuks.

De meeste grote factureerders hebben aangekondigd deze folder te zullen gebruiken wanneer ze voor de eerste maal facturen uitsturen met een Europese overschrijving. De burger zal dus meermaals en van verschillende bedrijven dezelfde folder ontvangen. Dit repetitieve proces zal hopelijk een krachtig middel zijn om de burger moeiteloos de Europese overschrijving te laten gebruiken.

De banken volgen elk hun eigen communicatiebeleid ten aanzien van hun klanten en hun personeel. Dit neemt de vorm aan van publicaties, brochures en websites voor hun verschillende doelgroepen. Een algemeen gecoördineerde campagne voor de hele banksector werd niet opgezet, onder meer omdat men aangaande SEPA wenst te communiceren op het ogenblik dat de consument een betaling moet doen. Communicatie buiten dit concrete «overgangsmoment» wordt als minder effectief beschouwd.

In de communicatie naar het grote publiek toe worden de SEPA-betaalinstrumenten «Europese» betaalinstrumenten genoemd.

Een significante maar indirecte communicatie was het omdopen van de «SEPA»-betaalinstrumenten in «Europese» betaalinstrumenten. Zo werd de SEPA Credit Transfer aan de Belgische burger aangeleverd als «Europese overschrijving» en, later, zal de SEPA Direct Debit als «Europese domiciliëring» worden aangekondigd. Men verwacht dat via het adjectief «Europese» de burger de vernieuwing makkelijker zal begrijpen en accepteren. Andere algemene communicatie naar het

grote publiek toe werd via persberichten georganiseerd door met name de federale overheid en de NBB.

8. Conclusies

8.1 Europese overschrijving

De invoering van de Europese overschrijving mag in België als een groot succes worden beschouwd.

Binnen een korte tijdsspanne en zonder enige operationele problemen werden de Europese overschrijvingen in België in gebruik genomen. Qua volumes is de overgang zeer snel verlopen voor grensoverschrijdende betalingen, waarvoor de Europese standaard logischerwijze de grootste voordelen biedt, terwijl de overgang voor de nationale betalingen op de Europese standaard veel trager verloopt.

Alle Belgische banken zijn SEPA-conform en iedere klant beschikt op z'n minst over één kanaal om zijn bank Europese overschrijvingen aan te leveren, ofschoon de meeste banken meerdere kanalen aanbieden.

Eind 2010 moet in België een kritische massa van elektronische Europese overschrijvingen bestaan en worden papieren overschrijvingen enkel in het Europees formaat verwerkt.

Als voorbeeld en als een van de koplopers in België voerde de overheid de Europese overschrijving in.

Vanaf september 2008 gebeurt dit op grote schaal aangezien de overheidsdiensten belastingen innen aan de hand van Europese overschrijvingen die als uitnodiging tot betalen naar de burger worden gestuurd. De centrale overheidsdiensten gebruiken vanaf 1 januari 2009 hoofdzakelijk de Europese standaard voor overschrijvingen voor uitgaande betalingen. Hiermee vervult de overheid op uitmuntende wijze de van haar gevraagde voorbeeldfunctie.

Kort nadien, begin 2009, volgen de grootste factureerders, voornamelijk nutsbedrijven, met de invoering van het papieren overschrijvingsformulier dat als uitnodiging tot betaling aan iedere factuur wordt gehecht.

Vervolgens moeten alle andere bedrijven de migratie plannen naar de door de overheden en grote factureerders ingezette Europese overschrijving, zodat zij als uitgevers van betalingsopdrachten de volumes Europese overschrijvingen naar een kritische massa tillen.

(1) <http://www.sepabelgium.be/nl/node/168>

Hiervoor werd een voorstel van gestandaardiseerd stappenplan uitgewerkt op basis van de opgedane ervaringen. Dit stappenplan kan worden gebruikt om alle andere bedrijven en instellingen te laten migreren naar de Europese overschrijvingen, in navolging van de overheid.

8.2 Europese domiciliëring

De start van de Europese domiciliëring is gepland op 1 november 2009. Een aantal factoren zoals de omzetting naar nationaal recht in alle Europese landen, de marktacceptatie en de benodigde tijd voor implementatie zullen bepalend zijn voor het succes ervan.

De meeste Belgische banken zijn van plan deel te nemen aan de Europese domiciliëringsschema's van de EPC, maar deze zullen niet op het technisch platform van het Belgische betaalsysteem UCV worden geïmplementeerd.

Om op 1 november 2009 te kunnen starten, moet er haast worden gemaakt met het proces van omzetting naar nationaal recht van de Richtlijn betreffende betalingsdiensten in de interne markt en met de voorbereidingen van banken en bedrijven.

8.3 Europese betaalkaart

Gelet op de nog af te handelen elementen in het vlak van betaalkaarten, met name het onvolledige standaardisatieproces, nieuwe initiatieven voor een Europese betaalkaart en onzekerheid omtrent compensatievergoedingen, worden er voor betaalkaarten niet meteen fundamentele wijzigingen verwacht.

Ook SEPA voor kaarten werd in België opgestart, zij het enkel op technisch vlak. Op bedrijfseconomisch gebied dienden zich geen valabele alternatieven aan, zodat er in de praktijk voor de betaalkaarten niets veranderde.

8.4 Communicatie

Hoewel er geen vooraf bepaalde strategie bestond, verliep de communicatie betreffende SEPA gestructureerd, via een gediversifieerde aanpak per doelgroep met telkens een verschillend accent op de inhoudelijke aspecten. Een van de belangrijkste communicatiemiddelen die tot nu toe zijn gebruikt, is een folder waarin de vorm van de nieuwe Europese overschrijving wordt toegelicht. De federale overheid heeft de zwaarste communicatie-inspanningen geleverd door, onder meer, deze folder onder alle burgers van het land te verspreiden. Later zullen ook de bedrijven

deze folder uitsturen, namelijk op het ogenblik dat zij facturen verzenden met het Europese overschrijvingsformulier.

De banken hebben verschillende communicatieacties ondernomen afhankelijk van het type klant. Voor het grote publiek hanteren ze het principe van communicatie op het ogenblik van de individuele overgang van de klant.

Als communicatie naar het grote publiek toe worden de SEPA-betaalinstrumenten « Europese betaalinstrumenten » genoemd.